

De jaren vijftig waren ook in talig opzicht jaren van groei. Er kwamen opvallend veel woorden bij, vaak voor allerlei nieuwe verschijnselen. Wim Daniëls schreef er een boek over, dat deze maand verschijnt. Hier alvast een voorproefje.

Wim Daniëls

Mieterse bromnozems

Woorden van de jaren vijftig

In de jaren vijftig onderging de woordenschat een flinke uitbreiding. Op zich is dat niet opmerkelijk. Taal verandert altijd, in elk decennium. Er worden nieuwe dingen uitgevonden of ontdekt, en daarvoor zijn nieuwe woorden nodig. Maar in de jaren vijftig kwam daar nog bij dat er een vrijheid gevoeld werd die steeds meer mensen ertoe bracht ook uit de vaste kaders en clichés van hun taal te stappen. Je zag dat bij schrijvers en dichters, bijvoorbeeld bij de Vijftigers, maar ook in de muziek, door de opbloeiende jazz en meer nog door de komst van de rock-'n-roll. Schrijvers en muzikanten vonden ook een snelgroeiend publiek, vooral bij jongeren, die er voor het eerst in de geschiedenis in slaagden een echte jongerencultuur te creëren, zonder dat ze nog aan de leiband van volwassenen liepen.

Veel nieuwigheden in de jaren vijftig kwamen uit de Verenigde Staten. Dat gold voor producten, maar ook voor muziek, mode en literatuur. Met alle nieuwigheden kwamen ook veel Amerikaans-Engelse woorden en uitdrukkingen mee. Eerder in de geschiedenis van het Nederlands had het Frans een grote invloed gehad, maar in de jaren vijftig rukte het Engels op.

Is er een top-10 te maken van woorden die de jaren vijftig het best in kaart brengen? Nee, al zijn er natuurlijk altijd een paar die je met het mes op de keel zonder veel aarzelen zou noemen. *Nozem* bijvoorbeeld, en *mieters*. Maar ver-

der hangt het af van hoe je ernaar kijkt. Bromfietsliefhebbers zullen pleiten voor *brommer*, en mensen met een beperking voor *gehandicapte*, omdat die benaming een gigantische vooruitgang betekende in vergelijking met het tot dan gangbare *gebrekkige*. En *kernenergie* dateert ook uit de jaren vijftig. Hieronder in ieder geval enkele typerende jarenvijftigwoorden.

Kippekontje Haardracht waarbij aan de achterzijde van het hoofd de haren links en rechts naar elkaar toe gekamd werden. Het kippekantje hoorde bij een vetkuif.

Melkbrigade Clubnaam die in de jaren vijftig door een reclamebureau werd bedacht om kinderen meer melk te laten drinken. De clubnaam werd vaak afgekort tot 'M-brigade'. Wie lid was van de Melkbrigade was een melkbrigadier ('M-brigadier'). Melkbrigadiers waren flinke en stoere jongens en meisjes, zo was het beeld dat werd geschetst. Je kon toegelaten worden tot de Melkbrigade als je een officieel logboek bij-

hield, dat te verkrijgen was bij de melkboer en de kruidenier. In het logboek kwam een vermelding van de extra glazen melk die gedronken werden naast de gangbare (aanbevolen) hoeveelheid melk. Als je dertig extra glazen had gedronken, was je logboek vol en moesten je ouders het ondertekenen en opsturen naar het Zuivelbureau. Via dat bureau kreeg je dan een M-embleem toegestuurd voor op de mouw van je jas of bloes. Daarmee was je officieel melkbrigadier. De start van de campagne was in 1958. Er hoorde ook een slogan bij: "Met melk meer mans."

Mieters Misschien wel hét woord van de jaren vijftig. Het betekent 'geweldig' en het werd vaak ook nog versterkt met *verdomd*: *verdomd mieters*, dus. *Mieters* komt erg veel voor in het boek *Bij nader inzien* van J.J. Voskuil. Dat verscheen in 1963, maar het gaat over studenten in de periode 1946-1953. En die studenten zeggen erg vaak 'mieters' of 'verdomd mieters'. Deze woorden waren al vanaf de jaren twintig in gebruik, maar leken in de jaren vijftig op hun hoogtepunt.